

9

W A . M O Z A R T

ČAROBNA
PIŠČAL

79

W. A. Mozart: „Čarobna piščal“

Ob koncu Mozartove življenjske dobe je po posebnem naključju nastala ena izmed najlepših oper. Lastnik dunajskega gledališča „Teater an der Wien“ — Emanuel Schikaneder, ki je bil obenem sam tudi pisatelj in izvajalec, je v tistem času zašel v hudo gmotno stisko. In da bi se iz nje izvil, je naprosil Mozarta, ki je bil tedaj na višku svoje slave, da bi mu za njegovo gledališče skomponiral posebno delo. Predložil mu je besedilo pravljичne snovi, kjer je bila zajeta tehtna snov s področja človeške duhovne problematike: Prikazan je človek na svojem zemeljskem svetu v borbi med svetom teme in svetom luči. Dasiravno je bila libretistova oblikovna zamisel malo naivna in nakitena z raznim balastom, ki ga narekuje izkustvo o gledališki učinkovitosti pri povprečnem občinstvu, je vendarle Mozart z veličino svoje osebnosti prodril do bistva problema in predvsem v svoji glasbeni podobi razkril globino človeških vprašanj. Obenem pa je v tem svojem celotnem opernem zasnutku postavil močna tla za samosvojo nemško — in posebej romantično opero. Značaj in pomen te Mozartove opere je dobro označil Richard Wagner:

„Nemški človek ne more dovolj preceniti tega dela. Kajti do njegovega nastanka nemška opera pravzaprav sploh še ni obstojala, z njim je bila ustvarjena . . . kakšen božanski čar veje od preproste ljudske pesmi do najbolj vzvišenih spevov v tem delu! Kakšna mnogostranost, kakšna mnogoličnost! Kako je vsaka melodija neprisiljena in prepričljivo ljudska, pa naj bo neznatno preprosta, ali veličastno mogočna! Resnično, genij je storil tu kar prevelik korak, kajti istočasno, ko je ustvaril nemško opero, je

zgradil tudi najpopolnejšo mojstrovino, ki je ne bo mogoče preseči, da, niti ne razširiti in nadaljevati njen vsebinski in snovni značaj“.

Zdi se, kot da je v tej operi zapel Mozart svoj labodji spev, tako prečiščen in popoln, da človeka naravnost pretrese. Saj je vsa Mozartova glasba kot kristal, ki si izbere najčudovitejše oblike, v katerih se lomi in ubira luč v prekrasnih barvnih zvezah; saj je vse zgrajena po neki nadosebni, nadstvarni logiki, o kateri bi rekli, da ni od tega sveta, temveč da izhaja iz neke posebne, čiste tonske atmosfere, v kateri vlada samosvoja zakonitost, ki je odsev vesoljne smotrenosti. Vendar je v glasbi „Čarobne piščali“ zgoščena vsa popolnost Mozartovega glasbenega izraza, v njej je zaživel mojster v svoji najbolj prečiščeni podobi.

Res je, da je potrebna človeku za uživanje Mozartove glasbe neka posebna notranja razpoloženost, ki posebno nam, v našem času in v naši problematiki ni dana kar tako šama od sebe. Zato danes marsikomu ta glasba ne seže do dna duše, celo nasprotno se marsikdo ob njej počuti neizpolnjenega. To pa zato, ker so naše duše vse preveč nemirne, vse preveč površne, vse preveč nezbrane in je zato potrebna za njih prevzetje, močna, nasičena, med izrazna nasprotja razpeta tonska hrana. Naš naturalistični čas nas je že vse pregloboko zajel in pokvaril. Komur pa kljub vsemu danes še žejja duša po notranji uavnovešenosti, po upokojenosti, po tihem blaženstvu in po skrivnosti sveta in življenja, ta se more ob Mozartu do utehe odžejati, temu je njegova glasba kot balzam na ranjeno in v tem času tako zelo razboljeno dušo.

Kajti v Mozartovi glasbi ni žgočih strasti, ni čutne naslade; v njej ni kipečih čustvenih vrenj in ni zapeljive čutne omame. V njej je neke vrste svečeništvo. Z njo se je postavil umetnik v službo višjih sil, ki graditeljsko vodijo življenje, ki urejujejo du-

ševni svet in ga vodijo v objem najvišje lepe in dobre volje, ki kot z zlatimi nitmi pripenjajo človeška srca na utrip vesoljnega reda ter oblikujejo čustva in misli tako, kot je to že ob pričetku zamislil in zasnoval življenski praukaz. To glasbo narekuje in vodi življenje urejajoča, v dobro in lepo usmerjajoča in ljubezen navdihujoča ideja; narekuje jo, pa ji obenem določa obliko, ki je odsev one lepe, skozi vso zamotanost in zmedo nanovo prerrojene preprostosti, take, kot ji vidiš pravi obraz tudi v otroških očeh. In ta preprostost, ki diha iz vsake melodije, iz vsake harmonije in vsakega ritma, je tisti čudež, ob katerem se zaustavi, zastrmi in se spočije vsaka prava človeška duševnost. V. U.

OPERNI STUDIO

Kakor lani sredi sezone Dramski, tako je bil koncem sezone ustanovljen Operni Studio, oba z namenom, nuditi darovitim, dozorevajočim močem ptiložnost, da se razvijejo.

Vsak začetnik, pa naj si bo še tako darovit in tehnično dobro izšolan, potrebuje daljšo ali krajšo dobo praktičnega udejstvovanja, dokler ne dozori do tiste mere, ki dovoljuje, da se vključi brez škode zanj in za skupnost v redni operni ansambl. Stremljenje gledališča gre za tem, da izginejo končno neljube razlike, ki se pojavljajo ob nastopih odrsko še ne dovolj uglajenih začetnikov in ki postanejo umetniški ravni predstav rade škodljive. Redne operne predstave z zreli mi močmi potrebujejo mnogo manj prizadevanja, a vključitev začetnikov vanje pomenja pri skušnjah izgubo dragocenega časa.

Tu se začenja naloga Studija. S temeljito pripravo vsakega posameznega pevca v posameznih partijah in vseh, povezanih v

skupnost, začetnik polagoma dozoreva. Taka temeljita priprava pa je možna samo v okviru Studija.

V našem Opernem Studiju je velik del pevcev in pevk-začetnikov, ki že nastopajo v Operi v večjih ali manjših partijah, razen tega pa so v njem še absolventi in gojenci Državne Glasbene Akademije in raznih drugih pevskih pedagogov.

Da je prišla že gojena misel in želja po Studiju do uresničenja, je zasluga upravnika gledališča g Ferda Herzoga, ki je našel pota in sredstva, da je zaživela ta ustanova. Vodstvo Opernega Studija je poveril ravnatelju Mirku Poliču

Kot plod njegovega polletnega prizadevanja bo uprizorjena Mozartova opera: „Čarobna piščal“, v kateri bodo v raznih zasedbah lahko pokazali svoje novo pridobljeno znanje vsi člani Studija.

Vsebina „Čarobne piščali“

1. slika. — Princa Tamina zasleduje kača. Iz smrtne nevarnosti ga rešijo tri dame, ki služijo kraljici noči in ji oddidejo naznanit Taminovo rešitev. Medtem spozna Tamino veselega tičarja Papagena. Tri dame se vrnejo in izročijo princu sliko Pamine, hčere kraljice noči, s prošnjo naj jo reši, češ, da jo je ugrabil hudobni Sarastro. Pojavi se sama kraljica noči in mu potoži svojo bol. Taminu in Papagenu je usojeno, da rešita Pamina in v ta namen jima podarijo tri dame čarobno piščal in zvončke.

2. slika — Paminu se je medtem posrečilo zbežati od Sarastro, toda zamorec Monostatos jo je ujel in jo znova privedel nazaj. Papagenu se ji predstavi kot odposlanec kraljice noči in skupno s Paminu se odpravita iskat princa Tamina.

3. slika. — Trije dečki pripeljejo Tamina in ga bodrijo, naj oštane stanoviten, potrpežljiv in molčec pri nalogi, ki ga čaka.

4. slika. — Ko skuša Tamino vstopiti v tempelj, ga sprejme na pragu svečenik, ki mu govori o Sarastrovi dobroti in modrosti. Tamino zaigra na čarobno piščal in ob njenem zvoku najdeta Papageno in Pamina pot do njega. Toda že jih je izsledil preganjalec Monostat. Njegovi oboroženci ju hočejo ujeti pa zapadejo vplivu zvokov čarobne piščali in prično ob njih poskakovati in plesati, dokler ne pozabijo na jetnika in plesoč ne odidejo Petje svečnikov in Sarastrove dobrotne besede pomirijo Pamina. Monostat privede ujetega Tamina, ki ga pa Sarastro prijazno sprejme, medtem, ko dobi zamorec za svojo preveliko gorečnost sedemdeset udarcev po podplatih. S hvalo pravičnosti in čednosti se slika zaključí.

5. slika. — Svečeniki s Sarastrom na čelu so sklenili, da morata prestati Tamino in Papageno tri preizkušnje in ju odpeljejo v predvor templja.

6. slika. — Dva svečenika ju izprašujeta Tamino je voljan prestati preizkušnje, da bi dosegel najvišjo modrost, Papagena pa je strah; šele ko mu obljubijo kot nagrado ženico Papageno, pristane na to. Tri dame se prikažejo iskalcema modrosti in ju skušajo prepričati o Sarastrovih zlih namerah, toda kljub Papagenovim malenkostnim spodrslijem ostaneta v molčanju stanovitna.

7. slika. — Zamorec napade spečo Pamina in si jo hoče prilastiti, toda reši jo njena mati, kraljica noči, ki zahteva od nje, naj Sarastra usmrti. Ko ostane zgrožena Pamina sama, se prikaže zopet zamorec in ji preti, da bo izdal kar je slišal, če ne bo njegova. Tokrat nastopi kot rešitelj Sarastro, ki jo potolaži in pomiri.

8. slika — Tamino in Papageno še vedno vršita svojo preizkušnjo molčanja. Prekrši jo Papageno, ki se razgovarja z neko starko (preoblečeno Papageno) in šele nenaden grom ga opomni prekrška. Starka zbeži. Obupanega Papagena potolažijo jedi, čarobna piščal in zvončki, ki jih prineso trije dečki. Pamina najde zopet svojega Tamina. Toda molk stanovitnega ljubimca, ki si ga ne zna razložiti, jo rani in užali do smrti.

9. slika. — Zbor Izidinih in Ozirisovih svečnikov poje hvalnico. Sarastro bodri Tamina naj vztraja junaško kot doslej, kajti prestati mora še težjo preizkušnjo. Pamina se pride od njega posloviti Polna nemira se ljubimca ločita Papageno hrepeni po obljubljeni ženici in igra na zvončke. Njihov zvok privabi „starko“, ki odvrže svojo preobleko in pred očaranim Papagenom se pojavi — Papagena. Toda že jo odpelje oden izmed svečnikov.

10. slika. — Trije dečki, ki služijo zdaj Sarastro, preprečijo samomor obupane Pamine in jo odpeljejo k ljubemu Taminu.

11. slika. — Dva oboroženca pripeljeta Tamina na kraj, kjer mora prestati preizkušnjo v vodi in ognju. Pamina, ki ga sme spremljati v usodnji preizkušnji, sa mu približa in skupaj gresta nepoškodovana skozi vodo in ogenj; vodi ju moč medsebojne ljubezni. Pred njima se odpira sončno kraljestvo Izide

12 slika. — Papageno, ki ni prestal preizkušnje zaman kliče svojo ljubljeno Papageno in ko ne najde odziva se hoče v svojem obupu obesiti Toda predno izvrši svoj namen, mu prinesejo trije dečki zvončke Njihov zvok privabi Papageno in oba sta vsa srečna, da sta končno združena. Še enkrat združi svet teme vse svoje moči, da bi premagal kraljestvo svetlobe: kraljica noči, njene tri dame in zamorec Monostat kujejo naklepe kako bi napadli Sarastrov tempelj osvobodili Pamino in jo dali zamorcu za ženo. Toda med gromom in nevihto se spremeni pozorišče v sončno luč; svet svetlobe zmaga nad svetom zla in teme Tamino in Pamina sta se priborila v svet svetlobe, modrosti in človečnosti s pomočjo svoje stanovitnosti in živita odslej na strani Sarast-ra, svečenika in treh dečkov.

W. A. MOZART:

Čarobna piščal

OPERA V DVEH DEJANJIH, NAPISALA J. G. K. L. GIESECKE
IN E. SCHIKANEDER

Dirigent in režiser: M. POLIČ

Sarastro	L. Korošec
Tamino	R. Francl, L. Rakovec
Govornik	M. Gregorin, M. Kos, S. Smerkolj
Prvi svečenik	M. Gregorin, D. Pertot, S. Smerkolj
Drugi „	F. Langus, F. Jelnikar
Kraljica noči	N. Kristanova, E. Kržetova
Pamina, njena hči	M. Malnarič, M. Patik, M. Zakrajšek
Prva dama	M. Malnarič, E. Neuberger, M. Zakrajšek
Druga „	D. Sadnik, A. Sancin
Tretja dama	D. Lobe
Prvi deček	S. Bizjak, T. Kajfež, B. Strgar, M. Škabar
Drugi „	A. Kavčič I. Majaron
Tretji „	B. Majaron, V. Šlamberger, A. Thuma
Papageno	M. Gregorin, F. Langus, D. Pertot, S. Smerkolj
Papagena	J. Baukart, E. Neuberger, A. Sancin
Monostatos, črnc	Sl. Štrukelj
Prvi oboroženec	M. Brajnik
Drugi „	M. Gregorin

Svečeniki, dame, spremstvo Sarastra, ljudstvo in sužnji.

Scena: Ing. E. FRANZ

Kostumi: J. VILFANOVA

Carl Maria von Weber:

Čarostrelec

Weber je važna skladateljska osebnost na polju operne umetnosti. Ko je bila sredi XVIII. stol. premagana italijanska baročna, v zunanjo, površno učinkovitost skoraj blodno se izgublajoča opera, in ko je postavil W. Gluck temelj novi, proti čistemu umetniškemu smotru stremeči klasični operi, je Weber sprejel vase Gluckovo izročilo in na njem oblikoval dalje. Ker je bil postavljen v čas romantičnih tokov, se jim je tudi verno odzval in tako sta mu vse umetniško delo predahnila dva principa: Klasična oblikovna jasnost se je povezala z bogastvom romantičnega čustvovanja, kjer so se mu izoblikovale vse najbolj značilne poteze romantičnih usedlin: poudarek subjektivnih duševnih sestavin in individualistično oblikovanje posameznih značajev, osvetljevanje naravnih in nadnaravnih pojavov z vso tajinstveno grozničavostjo ter poglobljanje v preprostost in neposrednost ljudskega življenja z vsemi iz davnine izročeni šegami in navadami. — Vse to pa je Weber zajel in zgradil s tolikšno silo, da je nezavedno odprl vrata vsej poznejši operni umetnosti ter postavil most do Wagnerja in vse njegove okolice.

»Čarostrelec«, ki je bil prvič izveden v Berlinu l. 1821., je najbolj življenjski dokument označenega skladateljevega umetniškega nazora. Z njim je Weber uresničil svoj sen ter ustvaril nemško ljudsko opero. — Čeprav se ob besedilu in ob celotni dramatski zamisli ostra kritika lahko nekoliko spodtakne, je vendarle ta vsebinska snov tako pretehtana (morda celo preveč), da ustvarja kar najbolj prikladen okvir za skladateljevo izživetje v smislu že opisanih teženj. Streliška scena daje vso možnost, da se v njej razvijejo ljudski običaji in motivi; konflikti med posameznimi osebami omo-

gočajo močan oris posameznih značajev. Gozd, ki je tu skorajda nevidni osrednji junak vsega dogajanja, pa nudi s svojo skrivnostjo vso možnost, da se v njem do kraja razživi romantična fantazija. Ta gozd je skladatelj doživel ne le kot glasbenik, temveč bi dejal tudi kot slikar in mu je izoblikoval od sile močno, plastično in živo tonsko podobo, še celo, ker ga je slikal iz različnih razpoloženj, od prijetne vedrine (lov), do strahotne tajinstvenosti (volčja jama).

Glasbena zgradba je jasna in klena. V njej se razpletajo različni glasbeni sestavi, ki so včasih prav klasično zaključeni, včasih pa tako slikovito opisujoči, da se melos izgubi v samo zgoščeno tonsko gmoto (Samielov motiv). Kljub temu pa ima celota svojo značilno enotnost, iz katere sije polna Webrova umetniška osebnost. — Motivika je močno zajeta iz ljudskega zaklada — tudi preznačilni motivi lovskih rogov, v čemer prihaja do izraza nek poseben skladateljev instrumentacijski zmisel, ki se je s posebno ljubeznijo in pozornostjo opiral na posamezne instrumente (klarneti!).

Tako je zrasla pred nami operna umetnina v neki značilni podobi, ki predstavlja in uresničuje to, po čemer so že prej stremeli E. T. A. Hoffmann, L. Spohr in drugi nemški mojstri — nemško ljudsko opero.

V. U.

Vsebina:

I. d e j a n j e. — Lovec, ki hoče postati naslednik knežjega gozdarja Kuna, mora po stari šegi in navadi prestati »poskusni strel« in šele kot zmagovalec se sme poročiti z izvoljeno deklico. Mladi lovec Maks si hoče na ta način ustvariti bodočnost z gozdarjevo hčerjo Agato. Toda na predvečer preizkušnje ne zmaga pri streljanju Maks, temveč kmet Kilian. Gašper, ki je zapisal svojo dušo vragu, dá obupanemu Maksu čarobno kroglo, s katero ustrelji orla z nočnega neba. Pregovori ga tudi, naj pride v Volčjo brezen, kjer bosta vlila s pomočjo divjega lovca Samiela nove čarobne krogle. Te naj pomagajo Maksu do sreče, a po Gašperjevi temni nameri naj ga upropastijo.

II. d e j a n j e. — Ančka preganja Agati, ki je v skrbeh zaradi Maksa, otožnost z veselim čebljanjem. Pri nji se oglasi Maks, ki je na poti v Volčjo brezen, češ da mora tja po lovski plen. Agata se boji zanj zloglasnega kraja, a Maks je vznemirjen zaradi tajnosti, ki jo skriva pred njo. Končno se odtrga od deklet in se poda na usodno pot.

Sprememba. Gašper priklič v Volčji brezni Samiela in mu obljubi za svojo rešitev Maksovo dušo. Nato pride Maks, ki ga niti prikazen njegove matere niti Agatina pojava ne moreta odvrniti od namena. Z Gašperjem vlijeta čarobne krogle. Šest jih bo zadelo cilj, a sedma je v oblasti vragove volje.

III. d e j a n j e. — Maks je porabil svoje tri krogle in prosi Gašperja za nov naboj, da bi preстал preizkušnjo, a Gašper je tudi že postreljal svoje in tako ostane Maksu le še sedmi — usodni — naboj, nad katerim ima sam vrag oblast.

Sprememba. — Agata je nemirna — mučijo jo zle slutnje — a šegava Ančka jih ji prepodi z zgodbo o strahu ranjke strine. Bližajo se nevestine družice, ki ji prinesejo pomotoma namesto poročnega — mrtvaški venec, Ančka popravi neljubo pomoto.

Sprememba. — V gozdu naj se izkaže Maks s poskusnim strelom pred knezom. Toda namesto določenega cilja — belega goloba — pade Agata, a samo iz strahu; strel zadene spletkarskega Gašperja, ki umre. Maks prizna zgodbo o kroglah in ogorčeni knez ga obsodi na izgubo neveste in izgnanstvo. Stari eremit posreduje zanj in končno je obsojen Maks pogojno na eno leto. Dejanje zaključi zahvalna pesem.

KARL MARIJA v. WEBER :

ČAROSTRELEC

OPERA V TREH DEJANJIH PO LJUDSKI PRIPOVEDKI,
NAPISAL F. KIND, PREVEDEL J. MODER

Dirigent: A. NEFFAT

Režiser in koreograf: P. GOLOVIN

Otokar, vladujoči grof	M. Dolničar
Cuno, grofov dedni gozdar	L. Korošec
Agata, njegova hči	K. Vidalijeja, M. Mlejnikova
Ančka, mlada sorodnica	M. Polajnarjeva, M. Zakrajškova
Caspar, lovec	F. Lupša
Maks, „	S. Štrukelj
Samiel, črni lovec	Z. Pianecki
Eremit	J. Betetto k. g.
Kilian, bogat kmet	F. Langus
Družica	M. Patikova

Družice, lovci in spremstvo grofa, ljudstvo, muzikanti in prikazni.

Godi se na Češkem po tridesetletni vojni.

Scena: ing. E. FRANZ

Kostumi: J. VILFANOVA
